

JEL Classification Codes: H55, J65

SOSYAL SİGORTA VE İŞSİZLİK SİGORTASI

Vüsale Asadova

Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC)

Türk Dünyası İktisat Fakültesi, III sınıf

Özet

Bu makale, işsizlik ve sosyal sigortanın Azerbaycan'daki uygulamalarıyla birlikte bu konuları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Araştırmanın temel amacı, Azerbaycan'daki işsizlik ve sosyal sigorta sistemlerinin yapısal özelliklerini, işleyişini ve etkinliğini incelemek ve analiz etmektir. Araştırma metodolojisi, Azerbaycan'ın sosyal güvenlik politikalarının incelenmesi ve literatür taramasından oluşmaktadır. Ana sonuçlar, işsizlik sigortası ve sosyal sigortanın önemini vurgulamak, Azerbaycan'daki mevcut durumu belirlemek ve politika önerilerini sunmaktır. Veri eksikliği ve metodolojik engeller sınırlamaları oluşturdu. Bu makalenin özelliği, Azerbaycan'ın sosyal güvenlik sistemine odaklanmasıdır ve politika yapımcıların bu konuda aldıkları kararlara yardımcı olmaktır.

Anahtar kelimler: *Sosyal sigorta, işsizlik sigortası, Azerbaycan, sosyal güvenlik politikaları, etkinlik analizi, sigorta sistemi*

Abstract

This article deals with these issues comprehensively along with the practices of unemployment and social insurance in Azerbaijan. The main objective of the research is to study and analyze the structural features, functioning and effectiveness of unemployment and social insurance systems in Azerbaijan. The research methodology consists of an analysis of Azerbaijan's social security policies and a literature review. The main conclusions are to emphasize the importance of unemployment insurance and social insurance, to identify the current situation in Azerbaijan and to provide policy recommendations. Lack of data and methodological barriers constituted limitations. The peculiarity of this article is that it focuses on the social security system of Azerbaijan and is intended to help policy makers in their decisions on this issue.

Keywords: *Social insurance, unemployment insurance, Azerbaijan, social security policies, efficiency analysis, insurance system*

Giriş

Sosyal güvenlik sistemi, modern toplumların vazgeçilmez bir unsuru olarak bireylerin belirli risklere karşı korunmasını sağlayan kapsamlı bir yapıdır. Bu sistem, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası gibi kollar aracılığıyla çalışanların ve ailelerinin sosyal risklere karşı güvence altına alınmasını amaçlar. Sosyal sigorta, hastalık, analık, iş kazaları, ve meslek hastalıkları gibi durumlarda sigortalıya sağlık hizmeti ve maddi destek sunarak sosyal güvenliği temin ederken, işsizlik sigortası da işsiz kalan bireylere gelir kaybını telafi edici ödemeler yaparak ekonomik güvence sağlar. Bu makalede, sosyal sigorta ve işsizlik sigortasının toplumsal önemi, işleyişi, sağladığı faydalar ve gelecekteki rolü detaylı bir şekilde ele alınarak, sosyal güvenlik sisteminin temel taşlarından olan bu unsurların önemi vurgulanacaktır (Şenocak, 2009). Sosyal güvenlik, bireylerin yaşamlarının çeşitli aşamalarında karşılaşılabilecekleri risklere karşı korunmalarını sağlayan bir sistemdir. Bu sistem, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası gibi farklı bileşenler aracılığıyla çalışanların ve ailelerinin sosyal risklere karşı güvence altına alınmasını hedefler. Sosyal sigorta, belirli risklerin gerçekleşmesi durumunda sigortalıya sağlık hizmeti ve maddi destek sunarak sosyal güvenliği temin ederken, işsizlik sigortası da işsiz kalan bireylere gelir kaybını telafi edici ödemeler yaparak ekonomik güvence sağlar.

Sosyal sigorta, çalışanların maruz kalabileceği hastalık, analık, iş kazaları ve meslek hastalıkları gibi risklerin olası etkilerini hafifletmek amacıyla devlet tarafından kurulan ve özerk olarak yönetilen bir kurum tarafından yürütülen bir sigorta yöntemidir. Bu sigorta kolu, işçi ve işverenlerin katılımıyla finanse edilir ve katılımın zorunlu olması temel bir özelliğdir. Sosyal sigorta, primlerin toplanması ve sosyal risklere göre tekrar dağıtılması esasına dayanır. Bu sayede, sigortalılar belirli bir prim karşılığında sosyal risklere karşı korunmuş olurlar. (Alper, 2010)

Öte yandan, işsizlik sigortası da sosyal güvenlik sisteminin önemli bir parçasıdır. İşsizlik sigortası, işsiz kalan bireylere geçici bir gelir sağlayarak ekonomik güvence sunar. Bu sigorta kolu, işsizlik durumunda gelir kaybını telafi etmek amacıyla devlet tarafından yürütülür. İşsizlik sigortası, işsizlik maaşı adı verilen ödemeler aracılığıyla işsiz bireylerin maddi ihtiyaçlarını karşılar ve ekonomik sıkıntılarla başa çıkmalarına yardımcı olur.

Sosyal sigorta ve işsizlik sigortası, sosyal güvenlik sisteminin temel taşlarıdır ve bireylerin sosyal risklere karşı korunmasını sağlar. Bu sigorta kolları, toplumun refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak ve sosyal huzuru temin etmek amacıyla önemli bir rol oynar. Ayrıca, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası, ekonomik istikrarın korunması ve sosyal dengenin sağlanması açısından da büyük öneme sahiptir. (Arı, 2018)

Bu araştırmada, sosyal sigorta ve işsizlik sigortasının toplumsal önemi, işleyişi, sağladığı faydalar ve gelecekteki rolü detaylı bir şekilde incelenecektir. Sosyal güvenlik sisteminin temel taşlarından olan bu sigorta kollarının önemi vurgulanacak ve sosyal güvenlik sisteminin bireylerin yaşamlarında oynadığı kritik rol üzerinde durulacaktır.

Sosyal sigorta nedir?

Günümüz sosyal güvenlik sistemlerinin temelini oluşturan sosyal sigorta, sanayi devriminin bir sonucu olarak işçilerin çalışma hayatlarında karşılaştıkları tehlikelere karşı koruma sağlamak için zorunlu hale geldi. Sosyal güvenlik alanındaki ilk adımı atan Bismarck, çalışanların içinde bulunduğu olumsuz koşulları göz önüne alarak, geleneksel koruma yöntemlerinin ve aile içi yardımın yetersiz kalmasından yola çıkarak işçi gelirlerini korumak için zorunlu sosyal sigortaya dayalı bir sistem kurmuştur. Böylece İmparatorluk Başbakanı Otto Von Bismarck, 1880'lerde Almanya'da ilk kapsamlı sosyal güvenlik sistemini kurdu. Bu sistem, Avrupa ve ABD'de bir öncü model olarak kısa sürede diğer ülkelerde gelişmelere yol açtı (Sigerist, 1999). Bu konudaki ilk adımı olarak, Bismarck işçiler için zorunlu sosyal sigorta kurma kararı aldı. Bunun nedeni, işçilerin hastalık, iş kazası, yaşlılık, malullük ve ekonomik zorluklarla karşılaşacakları zor durumlardır (Bostancı, 2004).

Sosyal güvenlik ve sosyal sigorta kavramları sıklıkla karıştırılır. Sosyal sigortalar, kapsadığı risk ve kapsadığı nüfus bakımından daha özeldir, bu nedenle kısmi bir nitelik taşır. Sosyal güvenlik sistemi, belirli riskleri kapsayan ve toplumun belirli sınıflarına sosyal güvence sağlayan sosyal sigortalardan daha geniş bir yapıya sahiptir (Koç, 2004).

a) Sosyal sigortanın temel ilkeleri

Sosyal sigortanın temel ilkeleri, sosyal güvenliğin sadece bir hizmet olmanın ötesinde hak ve insan onurunun korunması gereken bir alan olarak görülmesini sağlar. Bu ilkeler, sosyal sigortanın toplumsal refahı, sosyal adaleti ve insanların güvende hissetmelerini sağlamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu ilkelerin uygulanması, sosyal sigortanın işlevselliğini artırır ve ülkenin genel refahını artırır (Şenocak, 2009). Sosyal sigortanın temel ilkeleri şunlardır:

1. Zorunluluk ilkesi: Sosyal sigortaya dahil olma genellikle zorunludur ve bireylerin iradesine bağlı değildir. Bununla birlikte, topluluk sigortası ve isteğe bağlı sigorta gibi özel durumlar vardır.
2. Sosyal güvenliğin devlet tarafından sağlanan bir temel hak olmadığı, ekonomik ve politik değişikliklerin gerektirdiği ve devlet tarafından sağlanan bir bağış olmadığı ilkesi.

3. Sosial sigortaların sosial güvenliğı gerçekleştirmenin yanı sıra ciddi bir fon birikimi sağlayarak kalkınma için ek bir kaynak oluşturmaları ve zorunlu tasarruf fonksiyonunu yerine getirmeleri fikri.
4. Sosial adalet ve sosial güvenliğin sağlanması ve insan onuruna layık bir yaşam düzeyi sağlamak için sosial sigortaların hizmet etmesi gerektiğı fikri.
5. Sosial denkleştirme ilkesi: Bu ilke, belirli bir sigorta topluluğı içinde rekabeti teşvik eder.

Azərbaycanda sosial sigorta

Sosyal sigorta olayı aşağıdakileri içerir:

1. Emeklilik yaşına ulaşma;
2. Engellilik durumunun belirlenmesi;
3. Aile reisini kaybetme;
4. Hamilelik ve doğum;
5. Çocuk bakımı;
6. Ölüm;
7. Sanatoryum tedavisi ihtiyacı;
8. Geçici engellilik (kanunla belirlenen bir süre için).

Geçici engellilik yardımları ve doğum yardımı alma hakkı en az 6 aylık sosial sigorta deneyimi olan kişiler için geçerlidir. Her iki durumda da, yardımların azami aylık tutarı, "Emekli Aylıkları Hakkında" Azərbaycan Cumhuriyeti Kanunu'nun 6-1. Maddesi uyarınca asgari emekli aylığı tutarının 25 katını geçemez. (DOST, 2024)

a) Sigortacıların hakları:

Yasal düzenlemeler, çoğu ülkede benzer temellere dayanarak sigortacıların haklarını düzenler. Bu haklar, sigorta şirketleriyle olan sözleşmelerin şeffaf ve adil bir şekilde yürütülmesini garanti etmek için tasarlanmıştır (Karababa, 2023).

- 1) **Adil işlem hakkı:** Sigortacılar, poliçe sahiplerine adil ve dürüst davranmakla yükümlüdürler. Bu hak, yasa şartlarını açıkça açıklamak ve müşterilere gerekli bilgileri vermek anlamına gelir.
- 2) **Tazminat hakkı:** Poliçe kapsamındaki risklerin gerçekleşmesi durumunda, sigortacılar müşterilere hızlı ve makul bir şekilde tazminat ödemekle sorumludurlar. Poliçede belirtilen koşullara göre tazminat sağlanması beklenir.
- 3) **Gizlilik hakkı:** Sigortacılar müşterilerin kişisel ve mali bilgilerini korumakla yükümlüdür. Bu, müşterilerin gizliliğini korumak ve hassas veriler kötüye kullanılmasını önlemek için yapılır.
- 4) **İtiraz hakkı:** Müşteriler sigorta şirketlerinin kararlarına itiraz etme hakkına sahip olmalıdır.

Tablo 1. Azərbaycanda sigortacıların hak ve yükümlülüklerinin karşılaştırması

№	Azərbaycanda sigortacıların hakları	Azərbaycanda sigortacıların yükümlülükleri
1.	Her türlü sosyal sigortaya katılmak;	Sosyal sigorta primlerini belirlenen süre içinde sigortacıya ödemek;
2.	Gönüllü (ek) sosyal sigortayı yürütmek için bağımsız olarak bir sigortacı kuruluş seçmek;	Sosyal sigorta primlerinin kayıtlarını tutmak ve her üç aylık dönemin bitiminden sonra en geç takip eden ayın 20'sine kadar ilgili icra makamı tarafından belirlenen organa (kuruma) raporlamak;
3.	Sosyal sigorta kurallarına ve gönüllü (ek) sosyal sigorta sözleşmelerine uyulmasını talep etmek.	Raporlama döneminde faaliyette bulunulmaması durumunda, raporun son teslim tarihinden geç olmamak üzere Azərbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanunu'na uygun olarak ilgili yürütme makamı tarafından belirlenen organa (kuruluşa) faaliyette bulunulmadığına dair bir sertifika sağlamak;

Kaynak: <https://dost.gov.az/services/sosial-sigorta/?kt=31>

b) Sigortacıların yükümlülükleri

Sigortacılar, tazminat ödemek, poliçe koşullarına uymak, müşterilere doğru bilgi vermek, gizliliği korumak ve hızlı ve makul işlemler sağlamak gibi sorumlulukları vardır. Bu yükümlülükler, sigorta şirketlerinin müşterilerine karşı sorumluluklarını ve sektördeki güveni artırır (DSMF, 2024).

c) Sigortalının hakları

Sigortalılar, sigorta sözleşmesi kapsamında belirlenen haklara sahiptirler. Bu haklar arasında, poliçe şartlarına uygun olarak tazminat alma hakkı, sigorta şirketinden adil ve dürüst hizmet alma hakkı, bilgilendirilme hakkı ve kişisel bilgilerinin gizliliğinin korunması hakkı bulunmaktadır. Sigortalılar, sözleşme şartlarına uygun olarak haklarını talep etme hakkına sahiptirler (DSMF, 2024).

d) Sigortalı kişinin yükümlülükleri

Sigortalılar, sigorta sözleşmesine ve poliçe şartlarına uygun olarak belirlenen yükümlülüklerle sahiptirler. Bu yükümlülükler arasında, prim ödemelerini düzenli olarak yapma, sigorta şirketine doğru ve eksiksiz bilgi sağlama, poliçe şartlarına uygun davranma ve gerektiğinde sigorta şirketiyle işbirliği yapma bulunmaktadır. Sigortalılar, sigorta sözleşmesine uygun hareket ederek hem kendi haklarını korurlar hem de sigorta sürecinin sağlıklı işlemesine katkıda bulunurlar (Uğur, 2011).

Tablo 2. Azərbaycanda sigortalıların hak ve yükümlülüklerinin karşılaştırması

№	Azərbaycanda sigortalıların hakları	Azərbaycanda sigortalıların yükümlülükleri
1.	Kişisel sigorta bilgilerini almak ve uyuşmazlık durumunda ilgili kuruma başvurmak.	Sosyal sigorta primlerinin zamanında ödenmesi;
2.	Sigortacıdan bilgi almak ve bilgi değişikliği durumunda başvurmak.	Sosyal sigorta olayının meydana geldiğini teyit eden belgeleri sigortacıya veya sigortalıya sunmak;
3.	Zorunlu ve gönüllü sigorta için sigortacıya talepte bulunmak.	Devlet sosyal sigorta sisteminde bireysel kayıt işlemlerini yürüten ilgili icra makamına kayıt yaptırmak;
4	Ödemelerin zamanında yapılmasını talep etmek ve sigorta hakkında bilgi almak.	Sosyal sigorta sisteminde bireysel kaydı gerçekleştiren ilgili icra makamının talebi üzerine, mevzuat uyarınca kişisel hesabına girilmesi gereken bilgileri sunmak;

Kaynak: <https://dost.gov.az/services/sosial-sigorta/?kt=31>

e) Zorunlu devlet sosyal sigorta prim oranları:

Petrol ve gaz alanında faaliyet göstermeyen ve devlet dışı sektörde faaliyet gösteren sigortalıların aylık gelirinden:

- toplamda %25 (6 manat + 200 manat üzeri sigortalı kısmın yüzde 10'u, 44 manat + 200 manat üzeri sigortalı kısmın yüzde 15'i)

Girişimcilik faaliyeti hakkında:

- İnşaat ve ticaret alanlarında asgari aylık maaşın yüzde 25'i, diğer alanlarda yüzde 15'i:
 - Bakü şehrinde yüzde 100;
 - Sumgayıt ve Gence şehirlerinde yüzde 90;
 - yüzde 80'i diğer şehirlerde;
 - İdari bölge birimlerinde ve ilçe idari bölge birimlerinin idari merkezi olan yerleşimlerde yüzde 60;
 - kırsal kesimde yüzde 50 oranında.

Medeni hukuk niteliğindeki sözleşmelerle çalışanlar için ödeme kaynağından stopaj (bireysel girişimciler hariç):

- gelirlerinin yüzde 25'i kadar

Özel noterler için:

- Asgari aylık maaşın on katının yüzde 25'i tutarında

Telif hakkı ücreti ödeyen tüzel kişiler ve bireyler için ödeme kaynağından yapılan stopaj:

- hesaplanan telif bedelinin yüzde 15'i oranında;

Baro üyeleri, bağımsız denetçiler, bağımsız muhasebeciler:

- gelirlerinin yüzde 10'u kadar (giderler hariç).

Elindeki tarım arazisini kullanan kişiler (başka alanlarda çalışan ve zorunlu devlet sosyal sigorta ücretini ödeyenler hariç) ve çalışabilecek durumda olan aile köylü çiftlikleri (vücut fonksiyonlarında yüzde 61-100 oranında bozulma nedeniyle engelli olanlar hariç) ve 18 yaşın altındaki engelli kişiler) 15 yaşından itibaren Azerbaycan Cumhuriyeti "Çalışma Emeklilikleri Hakkında" Kanununun 7. maddesinde tanımlanan yaş sınırına kadar, her aile üyesi için zorunlu devlet sosyal sigorta ücreti Arsanın yüz ölçümüne göre asgari aylık ücret oranlarına göre hesaplanır (DOST, 2024)

- 5 hektara kadar olması durumunda - **yüzde 2 oranında;**
- 5 ila 10 hektar olması durumunda - **yüzde 6 miktarında;**
- 10 hektarın üzerinde ise **yüzde 10 oranında;**

İşsizlik sigortası

İşsizlik sigortası, çalışanların işlerini kaybetmesi durumunda maddi yardım sağlayan bir sosyal güvenlik aracı olarak hizmet eder. Bu sistemin amacı, işsiz kalan kişilere belirli bir süre boyunca gelir sağlamaktır. Genellikle devlet işsizlik sigortası sağlar ve işsizlik durumunda maaş veya yardım ödemeleri sağlar. İşsizlik sigortasının temel amacı, işsiz kalan kişilerin geçici gelir kaybı yaşamalarını ve ekonomik zorluklarla karşılaşmalarını önlemektir. Bu sistem, işsizlik riskini paylaşılarak ekonomik istikrarı ve sosyal adaleti sağlamayı amaçlar.

Belirli koşullara bağlı olarak çalışanlar genellikle işsizlik sigortası alabilirler. İşsizlik sigortasından yararlanmak için, işsizlik durumunda resmi başvuruları yapmak ve belirli bir süre boyunca sigortalı olarak çalışmış olmak gerekir. İş piyasasında esneklik ve güvenlik dengesini sağlamak için bu sistem çok önemlidir. İşsizlik sigortasının amacı, hem ekonominin hem de bireylerin istikrarını koruyarak sosyal refahı artırmaktır (Karababa, 2023) .

Farklı ülkelerde işsizlik sigortası uygulamaları ve koşulları değişebilir. Her ülkenin yasal düzenlemeleri ve ekonomik koşulları, işsizlik sigortası sistemini belirler. Bu nedenle, işsizlik sigortası hakkında ayrıntılı bilgi almak için ilgili ülkenin yasalarına bakmak önemlidir.

1. **İşsizlik sigortasının amaçları:** İşsizlik sigortasının temel amacı işsiz kalan bireylere maddi destek sağlamakla birlikte, işsizlik sürecinde iş arama motivasyonunu artırmak, işsizlik riskini paylaşarak ekonomik istikrarı sağlamak ve sosyal güvenliği güçlendirmek gibi amaçları da bulunmaktadır.
2. **İşsizlik sigortası kapsamı:** İşsizlik sigortası genellikle belirli koşullara bağlı olarak çalışan bireyleri kapsar. Bu koşullar ülkeye göre değişiklik gösterebilir ancak genellikle belirli bir süre boyunca sigortalı olarak çalışmış olma şartı aranır.
3. **İşsizlik ödenekleri:** İşsizlik sigortası kapsamında işsiz kalan bireylere ödenen maaş veya yardımlar işsizlik ödenekleri olarak adlandırılır. Bu ödenekler genellikle belirli bir süre boyunca ve belirli bir miktarla sınırlı olabilir.
4. **Başvuru ve hak ediş koşulları:** İşsizlik sigortasından faydalanabilmek için genellikle işsizlik durumunu belgelemek ve resmi başvuruları yapmak gerekmektedir. Ayrıca belirli hak ediş koşullarını sağlamak da önemlidir.
5. **İşsizlik sigortası fonu:** İşsizlik sigortası genellikle bir fon üzerinden finanse edilir. Bu fon genellikle işveren ve çalışanların prim ödemeleriyle oluşturulur ve işsizlik durumunda bu fon kullanılarak ödemeler yapılır.
6. **İşsizlik sigortası yasal düzenlemeleri:** Her ülkenin işsizlik sigortası sistemi kendi yasal düzenlemelerine sahiptir. Bu düzenlemeler, işsizlik sigortasının kapsamını, ödenek miktarlarını, başvuru süreçlerini ve diğer detayları belirler. (Yazgan, 2011)

Azərbaycanda işsizlik sigortası

İşsizlik sigortası, mevzuatın öngördüğü hallerde sigortalının kaybettiği ücretlerin karşılanmasını amaçlayan bir sigorta türüdür.

İşsizlik sigortasının amacı, işsiz kalan vatandaşların, işletme ve kuruluşların tasfiyesi veya çalışan veya personel sayısının azaltılması sonucu kaybedilen ücretlerini telafi etmektir.

a) İşsizlik sigortası katılımcıları- İşsizlik sigortasının katılımcıları sigortacı, sigortalı ve sigortalılardır.

Sigortacı, işsizlik sigortasını yöneten (işsizlik sigortasının hesaplanması ve ödenmesinin kontrolü hariç) Azərbaycan Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığıdır.

Sigortacılar, Azərbaycan Cumhuriyeti kanunlarına uygun olarak çalışanlarını işsizliğe karşı sigortalayan aşağıdaki işverenlerdir:

- Tüzel kişiler ile bunların ve yabancı tüzel kişilerin şube ve temsilcilikleri;
- Devlet kurumları;
- Fiziksel kişi;
- Seçilmiş organların başkanları.

Sigortalı kişiler, işverenle iş sözleşmesi imzalayan ve Azərbaycan Cumhuriyeti kanunlarına görə işsizliyə qarşı sigortalı olan çalışanlardır.

İşsizlik sigortası primində:

- **Sigortacı tərəfindən ödənen sigorta primindən** - hesablanan işçilik ödəmə fonunun yüzde 0,5'i;
- **Sigortalının ödədiyi sigorta primindən** - çalışanın maaşının yüzde 0,5'i oranında işsizlik sigortası primi alınmaktadır (DSMF, 2024).

b) Örnekler üzerinden uygulama

Örnek 1.

Ana işyerində maaşlı bir çalışanın aylık maaşı 600 manattı. Bu durumda işsizlik sigortası primi, çalışanın (sigortalının) aylık maaşından ve işverenin (sigortacının) fonundan aşağıdaki şekilde hesaplanacak ve ödenecektir:

Toplamda hesaplanacak işsizlik sigortası primi - **6 manat (3+3):**

1. Çalışanın gelirinden - **3 manat ($600 \cdot 0,5\%$).**
2. Masrafları işverene aittir - **3 manat ($600 \cdot 0,5\%$)**

Örnek 2.

İşletmeyle iş sözleşmesi imzalayan bir çalışanın aylık maaşı 1.200 AZN'dir. Ayrıca bu ayda çalışanın aylık ikramiyesi 300 AZN oldu. Aynı zamanda işletme, çalışanına aylık 100 AZN maliyetle öğle yemeği sağlıyor.

Bu durumda işsizlik sigortası primi şu şekilde hesaplanacaktır:

1. Çalışanın maaşından - **$1.500 \cdot \%0,5 = 7,5$ manat;**
2. İşletme tarafından hesaplanan emek ödeme fonundan - **$1.600 \cdot \%0,5 = 8$ manat.**

c) İşsizlik sigortası fonundan gelirlerin 2023 ve 2024 yılları için karşılaştırması:

Azərbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi, Azərbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 95. maddesinin 1. kısmının 5. fıkrasına dayanarak bütçenin genel göstergeleri:

Madde 1:

İşsizlik sigortası fonunun 2024 yılı bütçe gelirleri 238.000.000,0 manat, giderleri 238.000.000,0 manat, 2023 bütçesi gelirleri 217.668.344,50 manat, giderleri ise 217.668.344,50 manat olarak onaylanmıştır.

Madde 2. İşsizlik sigortası fonundan elde edilen gelirleri

Gelir kaynakları	2024 yılı tutar (manat)	2023 yılı tutar (manat)
İşsizlik sigortasına ilişkin sigorta primleri toplamı	179 976 800,0	159 576 150,0
bütçeden finanse edilen kuruluşlardan	22 688 400,0	22 434 025,0
bütçeden finanse edilen kuruluşlarda çalışanlardan	22 688 400,0	22 434 025,0
bütçe dışı sektörden	134 600 000,0	114 708 100,0
Diğer gelirler	70 000,0	60 000,0
İşsizlik sigortası fonunun bir önceki yılının sonuna kadar kullanılmayan fonları	57 953 200,0 (2023 cü yıl)	58 032 194,50 (2022 ci yıl)

Kaynak: <https://e-qanun.az/framework/53100>

Sonuç

Bu araştırma, sosyal sigorta ve işsizlik sigortasının tarihsel kökenleri, işleyişi, sağladığı faydalar ve toplumsal önemi hakkında kapsamlı bir anlayış sağlamıştır. Modern toplumların vazgeçilmez bileşenleri arasında yer alan bu iki önemli sosyal güvenlik bileşeni, insanların hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri çeşitli tehlikelerden korunmalarını sağlar.

Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan işçi sınıfının karşılaştığı zorlukların fark edilmesi, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası gibi sistemlerin ortaya çıkmasına yol açtı. Bu sistemler, çalışanların hastalık, iş kazaları veya analık gibi durumlarda sağlık hizmeti ve mali destek almalarını sağlar. Benzer şekilde, işsizlik sigortası işsiz kalan kişilere finansal güvence sağlayarak finansal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur (Kamimura, 2010).

Ayrıca, işsizlik sigortası ve sosyal sigortanın tarihsel kökenleri incelenmiştir ve bu sistemlerin nasıl geliştiği ve bugünkü temellerini oluşturduğu anlatılmıştır. Otto Von Bismarck'ın Almanya'da sosyal sigortayı kurarak bu alanda öncü bir adım atması ve bu modelin diğer ülkelerde benimsenmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası gibi sosyal güvenlik unsurlarının, toplumun refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak ve ekonomik güvence sağlamak gibi önemli rolleri olduğu bir kez daha vurgulanmalıdır. Bu sistemlerin sağlıklı bir şekilde çalışması, toplumda istikrar ve denge için çok önemlidir. Gelecekte, işsizlik sigortası ve sosyal sigorta gibi sosyal güvenlik araçlarının önemi giderek artacaktır. Bu tür gelişmeler, toplumun genel refahına katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

1. Azərbaycan Respublikasının Qanunu (2023). “İşsizlikdən sığorta fondunun 2023-cü il büdcəsi haqqında” <https://e-qanun.az/framework/53100> (daxilolma tarixi : 09.12.2022)
2. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi (2023). “İşsizlikdən sığorta fondunun 2024-cü il büdcəsi haqqında” <https://meclis.gov.az/news-layihe.php?id=2181&lang=az&par=4> (daxilolma tarixi: 14.11.2023)
3. Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (2024). “Sosial sığorta, işsizlikdən sığorta və fərdi uçotun təşkili” <https://dsmf.gov.az/az/muraciet/en-cox-verilen-suallar/sosial-sigorta-issizlikden-sigorta-ve-ferdi-ucotun-teskili>
4. Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyi (2024). “ Sosial sığorta nədir? ”. <https://dost.gov.az/services/sosial-sigorta/?kt=31>
5. İzeddin Arı (2018). “Sosial sigorta kapsamı dışında kalan engellilerin sosyal güvenliği”. s.33-35
6. Hasan Şenocak (2009). “Sosial güvenlik sistemini oluşturan bileşenlerin tarihi süreç ışığında değerlendirilmesi”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:56*, s.409-468.
7. Henry E. Sigerist (1999). “From Bismarck to Beveridge: Developments and Trends in Social Security Legislation.” *Journal of Public Health Policy*, 20(4), s. 474
8. Mahmut Ş. Karababa (2023). “Meslekleri ile ilgili eğitim görenlerin sosyal sigortalılıkları”. s. 9-25
9. Muzaffer Koç (2004). “Sosial Güvenliğin Kökeni” *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi* 6 (2)
10. Suat Uğur (2011). “Türkiye’de İşsizlik Sigortasının Gelişimi”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), s. 95-114.
11. Turan Yazgan (2011). “Sosial Güvenli Kavramı”. *Journal of Social Policy Conferences* (24), s.191-208.
12. Yusuf Alper (2010). “Sosial Güvenlik ve Turan Yazgan”. *Journal of Social Policy Conferences* (49), s. 98-104